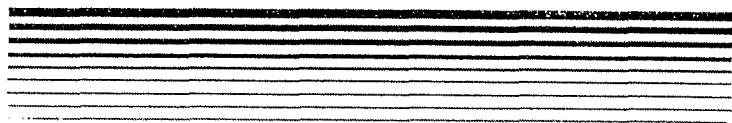

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۹۶۷۸۱

دانشگاه پیام نور

دانشکده حقوق (تحصیلات تکمیلی)

گروه حقوق بین الملل

بررسی قوانین و مقررات مربوط به اعتبارات اسنادی
در معاملات تجاری بین الملل به ویژه قوانین ایران

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته حقوق بین الملل

دانشجو

سمیه رحمانیان

استاد راهنما

جناب آقای دکتر سید نصرالله ابراهیمی

استاد مشاور

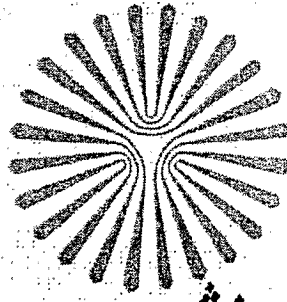
جناب آقای دکتر محمود خادمان

تیرماه ۸۶

۹۷۷۸۱

انستیتو مطالعات حقوق بین الملل
شعبه حقوق بین الملل

۱۴۸۷ / ۱۲ / ۱۴

دانشگاه پیام نور

تصویب نامه

پایان نامه تحت عنوان:

بررسی قوانین و مقررات مربوط به اعتبارات اسنادی در معاملات تجاری بین المللی با تکیه بر حقوق ایران

تاریخ دفاع: ۸۶/۱۰/۱۵

نمره: ۱۹،۵ درجه: ۷

اعضای هیات داوران:

نام و نام خانوادگی

هیات داوران مرتبه علمی امضاء

۱. آقای دکتر سید نصرالله ابراهیمی

استاد راهنما

۲. آقای دکتر محمد خادمان

استاد مشاور

۳. آقای دکتر نظیفی

استاد داور

۴. آقای دکتر نظیفی

نماینده گروه

۸۶/۱۰/۱۵

Handwritten signature

Handwritten signature

با سپاس خراوان از استاد محترم

جناب آقای دکتر رحیم باغبان

که مرا در تهیه و تنظیم این پروژه یار و یاور بودند.

تقدیم به:

آنان که وجودشان آرامش، نیتشان آسایش و نگاهشان
موجبات خیر و سعادت دنیوی و اخروی است.

تقدیم به کسانی که ستاره های ممیت در آسمان پر از مهرشان
سوسو می زند و خورشید لطفشان موجبات گرمی دلهاست.

تقدیم به کسانی که موجودیت، مامصل وجود پر برکت
آنهاست.

با احترام تقدیم به پدر و مادر عزیزم.

بیشگفتار:

حضور فعال در بازارهای بین‌المللی مستلزم شناخت ابزارهای مورد استفاده در این بازارها، از جمله مقررات ناظر بر بازرگانی بین‌المللی است. از آنجا که در چنین بازاری خریدار و فروشنده در کشورهای مختلفی اقامت دارند، مقررات حقوقی مؤثر برای انعقاد، اجرا و حل اختلافات قراردادهای فروش بین‌المللی فی‌مابین به مراتب پیچیده‌تر از مقررات حاکم بر این گونه قراردادهای در محدوده داخلی است.

به علاوه جهت حمل کالاهای موضوع معامله به مقصد و جبران خسارت احتمالی وارده به کالا در جریان حمل، لازم است قراردادهایی با مؤسسات حمل و نقل و شرکت‌های بیمه نیز منعقد گردد. همچنین اقامت فروشنده و خریدار در دو کشور سبب می‌شود که ترتیبات ویژه‌ای برای پرداخت قیمت کالا به صورت اعتبار اسنادی در نظر گرفته شود، ضمناً طرفین قراردادهای فروش بین‌المللی کالا همچنین باید به قوانین گمرکی، ضوابط صدور اسناد تجاری و شرایط سهمیه‌های صادرات و واردات و مقررات مربوط به اعتبارات اسنادی به عنوان یکی از روش‌های پرداخت توجه کافی داشته باشند.

ضرورت آشنایی تجار ایرانی، مقررات راجع به گشایش اعتبارات اسنادی این است که آنان با آگاهی کافی در این زمینه و اقدام در خصوص آن، ریسک معامله خود را تا میزان زیادی پائین آورده و با اطمینان خاطر بیشتری قادر به انعقاد قرارداد می‌گردند.

در این پژوهش سعی گردیده است تا ماهیت حقوقی قراردادهای اعتبارات اسنادی و اصول حاکم بر آنها مورد تجزیه و تحلیلی قرار گرفته و در پایان ضمن بررسی تطبیقی مختصری میان اعتبارات اسنادی و اعتبارات تضمینی اسنادی، قوانین و مقررات و بخشنامه‌های داخلی ایران در این زمینه مورد توجه قرار گیرد. انجام تحقیق حاضر می‌تواند در کنار سایر کتب و منابع اطلاعاتی در رابطه با مکانیزم اعتبار اسنادی، صادرکنندگان و دانشگاهیان را جهت مطالعه و آشنا شدن با جنبه‌های گوناگون روش پرداخت اعتبار اسنادی در معاملات تجاری بین‌المللی یاری رساند.

همچنین تحقیق حاضر در کنار سایر منابع مطالعاتی در این زمینه، با بررسی قوانین داخلی ایران می‌تواند بیانگر حذف قوانین و مقررات دست و پا گیر و پر پیچ و خم اداری غیر ضروری جهت تسهیل در اعطای تسهیلات به استفاده کنندگان از مکانیزم اعتبار اسنادی باشد.

با تلاشی که در راه کسب اطلاعات در این زمینه انجام گرفته است و با توجه به اینکه کلیات مربوط به موضوع مورد تحقیق در کتب و مقالات بسیاری درج گردیده و لیکن متأسفانه، با وجود ارائه معرفی نامه از دانشگاه در حال تحصیل به برخی بانکها (از جمله بانک ملی مرکزی) مصوبات و بخشنامه‌ها و اسناد لازم در خصوص موضوع به اینجانب ارائه نگردید تا بتوانم به خوبی به تجزیه و تحلیل رویه کنونی ایران در خصوص گشایش اعتبارات اسنادی در انجام معاملات تجاری دست یابم، اما با راهنمای‌های بی‌دریغ استاد راهنمای محترم جناب آقای دکتر سید نصرالله ابراهیمی و ارائه معرفی نامه از طرف ایشان به شعبه مرکزی ارزی بانک ملت تهران بخشنامه‌های داخلی در خصوص اعتبارات اسنادی، تا حدودی رویه کنونی ایران مورد دسترس قرار گرفت. در راستای همین اهداف لازم می‌دانم از استاد مشاور محترم جناب آقای دکتر محمود خادم‌ان قرار تشکر و قدردانی ویژه داشته باشم که با یک برنامه‌ریزی صحیح و از پیش تعیین شده وقت بسیاری را در راستای راهنمایی اینجانب صرف نموده‌اند و باریک بینی و دقت بسیار ایشان در راهنمایی به من مرا در گام برداشتن به سمت اهدافم در این تحقیق مصمم‌تر نمود همچنین مطالعه رساله جناب آقای دکتر محمود خادم‌ان

تحت عنوان: Documentary Letters of Credit and related Rules under International

Trade Law: A Case For Action, 1996, Glasgow University

در نوشتن این مجموعه مرا بسیار یاری نموده است.

در خاتمه لازم می‌دانم از راهنمائی‌های اساتید گرانقدر جناب آقای دکتر علیرضا حجت‌زاده (عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور تهران)، و جناب آقای رحیم باغبان (عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد) نهایت تشکر و قدردانی را داشته باشم، ضمناً با مطالعه این پایان نامه توسط کلیه دانشجویان، و علاقمندان و دست اندرکاران تجارت خارجی کشور و همه صاحب نظران و اساتید محترم دعوت می‌نمایم که با نقد و اظهار نظر خود در این زمینه، موجبات غنای هرچه بیشتر مطالب را فراهم آورند.

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۷	فصل اول- کلیات مربوط به اعتبارات اسنادی
۸	بخش اول- تاریخچه، تعریف و انواع اعتبارات اسنادی
۸	گفتار اول- تاریخچه و منابع اعتبارات اسنادی
۹	گفتار دوم- روشهای پرداخت ثمن در تجارت بین الملل
۱۱	مبحث اول- پرداخت قیمت کالا از پیش (پرداخت پیش نقدی به همراه سفارش جنس)
۱۳	مبحث دوم- پرداخت روی حساب باز
۱۴	مبحث سوم- شیوه وصولی ساده و وصولی اسنادی
۱۶	مبحث چهارم- اعتبارات اسنادی
۱۹	گفتار سوم- مفهوم، تعریف و انواع اعتبارات اسنادی
۱۹	مبحث اول- مفهوم اعتبارات اسنادی
۲۲	مبحث دوم- انواع اعتبارات اسنادی بر اساس طبقه بندی های مختلف
۲۳	۱- طبقه بندی اعتبارات اسنادی بر اساس تکنیک های بانکی
۲۳	الف- اعتبار گردان
۲۴	ب- اعتبار اسنادی اتکایی یا پشت به پشت
۲۷	ج- اعتبار اسنادی ضمانتی
۲۷	د- اعتبارات با قید قرمز
۲۸	ه- اعتبارات قابل انتقال
۳۱	۲- طبقه بندی اعتبارات اسنادی بر اساس قدرت، ثبات و ارزش آنها
۳۱	الف- اعتبارات برگشت پذیر و برگشت ناپذیر
۳۲	۳- طبقه بندی اعتبارات اسنادی بر اساس انواع روش پرداخت
۳۲	الف- اعتبارات اسنادی دیداری
۳۳	ب- اعتبارات مدت دار
۳۳	ج- اعتبارات قبولی
۳۳	د- اعتبارات قابل معامله و غیر قابل معامله
۳۵	بخش دوم- شرایط گشایش اعتبار و قلمرو عمل اعتبارات اسنادی
۳۵	گفتار اول- شرایط عمومی قرارداد گشایش اعتبار اسنادی

۳۶	مبحث اول) بررسی فرم ثبت سفارش
۳۶	مبحث دوم) پروفورم
۳۷	گفتار دوم- حوزه عمل اعتبارات اسنادی و قلمرو مقررات متحدالشکل اعتبارات اسنادی
۳۸	مبحث اول- موارد تحت قوانین انگلستان، اسکاتلند و ایران
۴۰	مبحث دوم- مقایسه مقررات متحدالشکل اعتبارات اسنادی (ucp-400) ۱۹۸۳- (ucp-500) ۱۹۹۳
۴۳	گفتار سوم- نقش بانکها به اعتبارات اسنادی و قانون عملیات بانکداری بدون ربا
۴۵	خلاصه فصل اول
۵۰	فصل دوم- مسائل حقوقی مربوط به اعتبارات اسنادی
۵۲	بخش اول- تحلیل ماهیت حقوقی و شرایط صحت قرارداد
۵۲	گفتار اول- عقد یا ایقاع، شرایط صحت، رضایی یا تشریفاتی، اصلی یا تبعی بودن اعتبارات اسنادی
۵۲	مبحث اول- عقد یا ایقاع بودن
۵۲	مبحث دوم- شرایط صحت قرارداد اعتبار اسنادی
۵۴	مبحث سوم- رضایی یا تشریفاتی بودن تعهد اعتباری
۵۵	مبحث چهارم- اصلی یا تبعی بودن تعهد اعتباری
۵۵	مبحث پنجم- عهدی یا تملیکی بودن
۵۵	گفتار دوم- مقایسه قرارداد اعتبار اسنادی با عقد وکالت در حقوق ایران
۵۶	مبحث اول- مقایسه قرارداد اعتبار اسنادی با عقد وکالت در حقوق ایران
۵۷	مبحث دوم - آثار وکالت اعطایی به بانک از سوی خریدار
۵۸	مبحث سوم - موارد انحلال وکالت
۵۹	مبحث چهارم - مسئولیت وکیل
۶۰	مبحث پنجم - مسئولیت جبران خسارت وارده به بانک
	گفتار سوم- بررسی ماهیت حقوقی روابط بین گشایش کننده و ذینفع و روابط بین بانکهای واسطه و
۶۰	ذینفع
۶۰	مبحث اول- ماهیت حقوقی روابط بین گشایش کننده و ذینفع
۶۲	مبحث دوم- ماهیت حقوقی روابط بین بانکهای واسطه و ذینفع
۶۴	بخش دوم- اصول حاکم بر اعتبارات اسنادی
۶۴	گفتار اول- اصل استقلال اعتبار اسنادی
۶۹	مبحث اول- مفهوم عام نظریه استقلال

۷۰	.....مبحث دوم- مفهوم خاص نظریه استقلال
۷۱	.....گفتار دوم- اصل تبعیت مطلق از شرایط اعتبار
۷۶	.....خلاصه فصل دوم
۸۰	.....فصل سوم- بررسی قوانین و مقررات مربوط به اعتبار اسنادی به ویژه قوانین ایران
۸۱	.....بخش اول- چگونگی گشایش اعتبار اسنادی در ایران
۸۱	.....گفتار اول- بررسی قوانین و عرفهای موجود در خصوص گشایش اعتبارات اسنادی
۸۱	.....مبحث اول- عرفها و رویه های متحدالشکل اعتبارات اسنادی (یو.سی.پی)
۸۳	.....مبحث دوم- عرفها و رویه های بین المللی مربوط به اعتبار نامه های تضمینی (آی.اس.پی.۹۸)
۸۴	.....مبحث سوم- کنوانسیون آنسیترال راجع به ضمانت نامه های مستقل و اعتبارات اسنادی تضمینی
۸۵	.....مبحث چهارم- ماده ۵ کد متحدالشکل تجارت آمریکا
۸۸	.....گفتار دوم- بررسی نظام بازرگانی خارجی کشور ایران و جایگاه مقررات ucp در ایران
۸۸	.....جایگاه مقررات ucp در ایران
۹۰	.....گفتار سوم- LC وارداتی خدماتی و تفاوت های LC وارداتی در بخش خصوص و دولتی
۹۲	.....تفاوتهای LC وارداتی در بخش خصوصی و بخش دولتی
۹۶	.....بخش دوم- بررسی قوانین و دستورالعملهای داخلی
۹۶	.....گفتار اول- اعتبار اسنادی وارداتی
۹۶	.....مبحث اول- مدارک موردنیاز برای گشایش LC
۱۰۱	.....مبحث دوم- شرایط متداول بیمه در ایران
۱۰۱	.....۱- بیمه FPA
۱۰۱	.....۲- بیمه WA یا خسارت
۱۰۱	.....۳- بیمه خسارت منوط به فرانشیز خاص
۱۰۲	.....۴- بیمه کل خطرات
۱۰۲	.....مبحث سوم- شروط مورد قبول در گشایش LC و اصلاح آن
۱۰۵	.....مبحث چهارم- تایید اعتبارات اسنادی
۱۰۶	.....گفتار دوم- ظهر نویسی و واریز اسناد
۱۰۶	.....مبحث اول- ظهر نویسی اسناد اعتبار اسنادی
۱۰۶	.....مبحث دوم- ظهر نویسی اسناد وصولی اعتبار اسنادی گشایش یافته (با نرخهای متفاوت)
۱۱۰	.....گفتار سوم- SLC و قوانین حاکم بر این نوع اعتبار

بررسی قوانین و مقررات مربوط به اعتبار اسنادی تضمینی ۱۱۶

مبحث اول- حقوق داخلی ۱۱۶

مبحث دوم- حقوق بین المللی ۱۱۷

خلاصه فصل سوم ۱۱۹

نتیجه گیری ۱۲۴

فهرست جداول

جدول شماره ۱ ..... ۴۱

فهرست نمودارها

نمودار شماره ۱ ..... ۲۱

نمودار شماره ۲ ..... ۲۶

نمودار شماره ۳ ..... ۳۰

مقدمه:

حقوق معاملات بین‌المللی از همان زمانی که تجارت بین‌المللی بین مردم معمول و مرسوم شد، پا به عرصه وجود گذاشت، لکن در غرب آغاز این حقوق به اواخر قرن یازدهم و اوایل قرن دوازدهم میلادی بر می‌گردد.

ناگفته پیداست که تجارت بین‌المللی امروز در نزد ملتها از اهمیت بسزایی برخوردار می‌باشد که در همین راستا مطالعه و فراگیری حقوق تجارت بین‌الملل هم، برای اشخاصی که به امور تجاری دست می‌زنند، دانشجویان حقوق، وکلا و کلیه قضات و برنامه‌ریزان امور اقتصادی در یک کشور امری ضروری می‌باشد، در حال حاضر کشورهای بزرگ و کوچک درگیر تجارت بین‌المللی می‌باشند زیرا در داخل یک کشور نمی‌توان به اقتصادی دست یافت که کاملاً خودکفا باشد و به طور کلی مردم و حکومت را در این زمینه از کشورهای دیگر بی‌نیاز گرداند.

وقتی صادرکننده‌ای کالاهایی را به یک مشتری در کشور خارجی می‌فروشد انتظار دارد که قیمت آن به وی پرداخت گردد و چنانچه این پرداخت هرچه سریعتر صورت گیرد برای وی ایده آل خواهد بود. بر همین مبنا روشهای گوناگونی بین خریدار و فروشنده‌ای که در دو کشور متفاوت زندگی می‌کنند رایج گردید. اما در معاملات بین‌المللی خطرات زیادی از جمله: زمان و بعد مسافت، اقدامات دولت (ممکن است توسط دولتی صادرات و واردات محدود شود)، فقدان آشنایی نسبت به حقوق - عادات و رسوم، شناور بودن نرخ تبدیل ارز خارجی وجود دارد لذا شیوه‌های متفاوتی در زمینه پرداخت در نظر گرفته می‌شود که در حال حاضر این روشها عبارتند از:

۱- پرداخت قیمت کالا از پیش^۱

۲- پرداخت روی حساب باز^۲

۳- وصولی ساده^۳

۴- وصولی اسنادی^۴

۵- اعتبارات اسنادی^۵

علاوه بر اینها صادرکننده می‌تواند از بانک خود اعتبار مالی برای معاملات صادراتی خود اخذ کند. به عبارت دیگر از بانک خود وام بگیرد. این وام پشتوانه‌ای برای صادرکننده ایجاد می‌کند که فاصله بین تاریخ ارسال کالا و تاریخ پرداخت قیمت آن را پل بزند. گرچه پرداخت به وسیله‌های گفته شده خطر عدم پرداخت را به نفع فروشنده پائین می‌آورد اما از آن مهمتر و روش محکمتر و امن‌تر وقتی است که از روش اعتبار اسنادی (L/C) استفاده گردد.

شیوه اعتبارات اسنادی آنچنان با تجارت بین‌المللی آمیخته است که از آنها به عنوان ماده اصلی و یا مایه حیات تجارت خارجی نام برده شده است.

۱-Payment in Advance

۲-Payment on Open Account

۳-Clean Collection

۴-Documentary Collection

۵- Documentary Credits

عبارت «اعتبارات اسنادی» یعنی هر توافقی که بر اساس آن یک بانک (بانک گشایش دهنده) بنابر تقاضا و دستور مشتری (متقاضی اعتبار) خود به موارد ذیل عمل می‌کند:

اولاً: مبلغی را پرداخت یا به حواله کرد به یک شخص سوم (ذینفع) پرداخت کند یا براتی را که توسط ذینفع کشیده شده قبول یا پرداخت کند.

ثانیاً: بانک دیگر را اجازه دهد که چنین پرداختی را صورت بدهد، یا چنین براتی را پرداخت، قبول یا مورد معامله قرار دهد (ماده ۹ از مقررات UCP)^۱ این کارها را در مقابل دریافت اسناد مشخصی مشروط به آنکه شرایط و قیودات اعتبار مورد اجرا قرار گیرد باید انجام دهد.

در حقیقت بانک به عنوان نماینده خریدار به صورت مستقیم و یا از طریق بانکی در کشور فروشنده (بانک کارگزار) در قبال ارائه اسناد حمل توسط ذینفع اعتبار، خود را مسئول و موظف به پرداخت می‌داند. بانک در قبال چنین پرداختی اسناد حمل را که به او تحویل می‌گردد به عنوان وثیقه خود تلقی می‌کند. این اسناد زمانی آزاد می‌شود که خریدار، کمیسیون بانک به اضافه مبالغ پرداختی در وجه فروشنده را به بانک باز پرداخت نماید. ممکن است خریدار، قبل از سر رسید اعتبار، مبالغ قابل پرداخت به فروشنده را به بانک انتقال دهد و یا اینکه متعهد گردد مبالغ پرداختی توسط بانک به او را باز پرداخت نماید.

هدف اصلی از انجام این تحقیق آشنایی بیشتر به این شیوه پرداخت در معاملات بین المللی می باشد: در این راستا به مسائلی نظیر: ۱- چگونگی گشایش اعتبارات اسنادی در معاملات تجاری که یک طرف قرارداد آن ایران است، ۲- تحلیل ماهیت حقوقی قراردادهای اعتبار اسنادی، ۳- طرفین قرارداد، تعهدات و وظایف آنان نسبت به یکدیگر، ۴- بررسی اصول حاکم بر اعتبارات اسنادی، ۵- بررسی تطبیقی میان L/C و SLC^۲-۶- بررسی قوانین و بخشنامه‌های داخلی ایران در این زمینه چه موضوعاتی را شامل می‌گردد، اشاره می‌شود.

روش انجام تحقیق:

به لحاظ بررسی تجارت بین المللی، روش انجام تحقیق راجع به اعتبارات اسنادی، توصیفی است زیرا با توجه به موضوع اصلی تحقیق، هدف، توضیح نظام مند، عینی و دقیق وقایع و خصوصیات جامعه مورد نظر می‌باشد به عبارتی دیگر هدف من توصیف عینی، واقعی و منظم خصوصیات واقعیت مورد بحث و موضوع مطرح شده می‌باشد.

اما به لحاظ بررسی تئوری و نظری روش کتابخانه‌ای و به جهت حقوقی دارای روش بنیادی است. در بخش کتابخانه‌ای و مطالعه علاوه بر استفاده و رجوع به منابع دست اول و جدید سعی شده است به اسناد و مدارک اتاق بازرگانی نیز رجوع شود و موضوع با مبانی حقوق تجارت بین الملل و مطالعات تطبیقی مقایسه شده است و در بخش کاربردی تلاش شده است عملکرد شرکتهای تجاری و دولتی ایران با بررسی برخی معاملات آنان مورد نقد و تحلیل قرار گیرد.

روش گردآوری اطلاعات در این تحقیق غالباً کتابخانه‌ای است ضمن اینکه از طریق مصاحبه و رجوع به افراد ذی سمت و کارشناسان خبره (در بانکهای ایران و شرکتهای دولتی و خصوصی) اطلاعات لازم راجع به موضوع تحقیق کسب می‌گردد. به طور کلی می‌توان گفت روش مورد نظر جهت گردآوری اطلاعات به نحو ترکیبی می‌باشد زیرا ضمن استفاده از منابع کتابخانه‌ای سعی شده است از روش‌های مشاهده، مصاحبه،

^۱- Uniform Customs and Practice For Documentary Credits

^۲-Standby Letters of Credit

صوتی و تصویری بویژه مصاحبه با حقوقدانان برجسته، استادان حقوق و کارشناسان خبره در این زمینه استفاده گردد.

در حقیقت، در بررسی بحث مورد نظر صرفاً آنچه را که وجود دارد مطالعه کرده به توصیف و تشریح آن خواهیم پرداخت. با مطالعه از طریق روش کتابخانه‌ای و بررسی متون و محتوای مطالب و جستجو در اینترنت و کسب اطلاعات، به طور کلی پلانی از طرح، ابتدائاً تهیه و بر اساس آن مطالب را مورد تجزیه و تحلیل قرار دادیم که تلاش گردیده است در تجزیه و تحلیل اطلاعات از مبانی حقوق تجارت بین المللی و مطالعات تطبیقی و عملکرد شرکت‌های بهره جوییم.

ادبیات و سوابق موضوع تحقیق:

امروزه بانکها نقش بسیار مهمی در تسهیل واردات و معاملات تجاری داخلی و بین المللی دارند، خصوصاً در صحنه تجارت بین الملل به جرأت می‌توان ادعا کرد شاید هیچ معامله یا قرارداد بین المللی بدون مداخله و مساعدت بانکها انجام نمی‌پذیرد زیرا انواع و به کارگیری ابزارهای مختلف بانکی از قبیل اعتبارات اسنادی و ضمانت‌نامه‌های بانکی بسیاری از مشکلات ناشی از بُعد مسافت و تماس مستقیم بین بازرگانان بین المللی، را در عین حفظ مشخصه عمده تجارت یعنی سرعت و دقت، حل کرده است.

معذالک، بانکها، اصرار و مراقبت دارند که عهده‌دار شدن این نقش آنها را از وظیفه و هدف اصلی خود که همانا بانکداری است دور نگه می‌دارد در حالیکه برخی معتقدند این نهاد باید به عنوان یک «بانک» به ایفای آن وظیفه پردازد. همین موضوع مواضع آنها در تجارت بین المللی را به امر سهل و ممتنعی تبدیل کرده است؛ به عبارت دیگر بانکها در عین ارتباط در معاملات مایل نیستند از روابط قراردادی مشتریان خود با اشخاص ثالث تأثیر پذیرند. تدوین مقررات متحدالشکل مختلف در مورد عملیات عمده بانکداری بین المللی، مانند مقررات مربوط به اعتبارات اسنادی، ضمانت‌نامه‌ها و اسناد وصولی از طریق اتاق بازرگانی بین المللی و تعیین حدود و ثغور مسئولیتهای بانکها، از جمله تسهیلاتی است که برای این موضوع سهل و ممتنع وجود دارد، اما راه‌های مذکور فی‌نفسه مانع از درگیر شدن بانکها در اختلافات و دعاوی بین طرفین قرارداد اصلی نیست بلکه پس از بروز مشکل است که تسهیلات مذکور به کار می‌آید و بانک را از صحنه اختلاف می‌رهاند.

بنابراین ضرورت احساس شده در بررسی وضعیت L/C در این تحقیق این است که جزئیات مربوط به این امور روشن گردد؛ نقاط ابهام و خلاءهای قانونی در این زمینه نسبت به معاملات تجاری ایران با دنیای خارج از ایران روشن شود و ضمناً این روش معامله که در نظام اقتصادی ایران مهجور و ناشناخته مانده است بیشتر به کار آید تا شاید بسیاری از ضرر و زیان‌هایی که تجارت خارجی‌ها به دلیل انجام معاملات به شیوه سنتی متحمل می‌شود پیشگیری شود.

مجموعه عرفها و رویه‌های متحدالشکل اعتبارات اسنادی هم اکنون تقریباً هفتاد ساله است با توجه به خصلت بین المللی بودن اعتبارات اسنادی، چندان جای شگفتی نیست اگر ببینیم تلاش برای یکتواخت کردن قواعد حاکم بر آن چنین زود آغاز شد. تلاشهای آغازین در این راه در سطح ملی به عمل آمد. نخستین گام مهم برای حصول یکتواختی در این زمینه، سعی و کوششی بود که از سوی اتاق بازرگانی بین المللی (ICC)^۱ به سال ۱۹۳۳ در وین صورت گرفت که در اثر آن ویرایش ۱۹۳۳ یو.سی.پی. تدوین و انتشار یافت.

حدود بیست سال به دلیل بروز جنگ جهانی دوم و آثار آن در روابط بین المللی هیچ تحویل و تکاملی در این زمینه رخ نداد. تا اینکه در سال ۱۹۵۱ یو.سی.پی. مورد تجدید نظر قرار گرفت و ویرایش جدیدی در

سیزدهمین کنگره اتاق بازرگانی بین المللی که در لیسبون برگزار شد، به تصویب رسید. این ویرایش از سوی بسیاری از بانکها در اروپا، آسیا، آفریقا و آمریکا مورد پذیرش واقع شد، اما بانکداران بریتانیا این ویرایش را نیز نپذیرفتند. مجموعه عرفها و رویه های متحدالشکل اعتبارات اسنادی مجدداً در سال ۱۹۶۲ مورد تجدید نظر قرار گرفت.

پیشرفتهای فن آوری، به ویژه انقلاب وسیع در صنعت کانتینر و همچنین وجود بانکهای جدید به بازار باعث شد یو.سی.پی بار دیگر در سال ۱۹۷۴ مورد تجدید نظر قرار گیرد. در این نوبت آنسیترال به یاری اتاق بازرگانی بین المللی شتافت. انجمنهای بانکداری در کشورهای سوسیالیست که عضو اتاق بازرگانی بین المللی نبودند با تشکیل یک گروه کار موقت در تهیه این ویرایش مشارکت جستند. ویرایش ۱۹۷۴ بازتاب و مقبولیت جهانی یافت.

یو.سی.پی مجدداً در سال ۱۹۸۳ اصلاح گردید تا با تغییرات حقوقی در این حوزه همگام شود. ویرایش ۱۹۸۳ یو.سی.پی قلمرو اجرایی و شمول یو.سی.پی را توسعه داد و تغییراتی که پیشرفتهای فن آوری اقتضا می نمود در این ویرایش به عمل آمد. این ویرایش بر آن بود تا به مسائل زیر بپردازد:

۱- معامله اسناد در اعتبار اسنادی ۲- کاربرد یو.سی.پی در انواع جدید اعتبارات اسنادی، به ویژه اعتبارات اسنادی تضمینی و اعتبارات اسنادی که پرداخت مبلغ آن وعده دارد. ۳- ارسال و مخابره اعتبارات اسنادی و اسنادی که به موجب آن صادر می شود از طریق فن آوری نوین.

یو.سی.پی مجدداً در سال ۱۹۹۳ اصلاح گردید تا پیشرفتهای جدید در صنعت حمل و نقل را برتابد و مقتضیات فن آوری را برآورده سازد. این ویرایش همچنین در نظر دارد کارکرد یو.سی.پی را بهبود بخشد. ویرایش ۱۹۹۳ به عنوان نشریه شماره ۵۰۰ اتاق بازرگانی بین المللی منتشر شد و از اول ژانویه ۱۹۹۴ لازم الاجرا گردید. یو.سی.پی ۵۰۰ آخرین ویرایش است.

یو.سی.پی مجموعه ای از عرف و عادات بانکی پذیرفته شده بین المللی راجع به اعتبارات اسنادی است. یو.سی.پی موفق ترین تلاش جهت هماهنگ نمودن قواعد حقوقی در تاریخ تجارت بین المللی است و انبوهی از مشکلات تخصصی که می توانست گردش آسان و روان اعتبارات اسنادی را مختل نماید، برطرف نموده است. امروزه تقریباً در هر اعتبار اسنادی یو.سی.پی شرط می گردد.

لازم به ذکر است که مجموعه جدید مقررات اعتبار اسنادی تحت عنوان UCP-600 در ۲۵ اکتبر سال ۲۰۰۶ میلادی به تایید اتاق بازرگانی بین المللی رسیده و پیش بینی گردیده از ابتدای جولای سال ۲۰۰۷ میلادی (۱۰ تیر ۱۳۸۶) به مرحله اجرا در آید.

معذک، تحقیق حاضر بر مبنای UCP-500 تدوین گردیده، زیرا از زمان شروع به مطالعه و تحقیق در این زمینه آخرین رویه متحدالشکل اعتبارات اسنادی مورد استفاده در بانکهای داخلی و خارجی UCP-500 بوده است.

آی.اس.پی (ISP) ۹۸^۱ مجموعه قواعدی است که خاص اعتبارات اسنادی تضمینی تدوین شده است. این مجموعه قواعد توسط موسسه آمریکایی حقوق و رویه بانکداری بین المللی و با پشتیبایی شورای بانکداری بین المللی ایالت متحده تهیه شده و در سال ۱۹۹۸ توسط اتاق بازرگانی بین المللی مورد اصلاح و پذیرش قرار گرفت و آی.اس.پی ۹۸ در ژانویه ۱۹۹۹ لازم الاجرا گردید. معهدا، اعمال آی.اس.پی ۹۸ محدود و منحصر به

اعتبارنامه های تضمینی نیست. آی.اس.پی ۹۸ نیز همانند با یو.سی.پی و قواعد متحدالشکل ضمانت نامه های عندالمطالبه^۱ بر هر ضمانت مستقلی که بر اساس آن صادر شود حکومت می نماید.

تدوین کنوانسیون آنسیترال راجع به ضمانت نامه های مستقل و اعتبار نامه های تضمینی از سال ۱۹۸۹ تا سال ۱۹۹۵ به طول انجامید. این کنوانسیون بر ضمانت نامه های بین المللی از قبیل یک ضمانت نامه مستقل یا یک اعتبار نامه تضمینی حاکم است که «محل تجارت ضامن/ صادرکننده که در آنجا ضمانت نامه صادر می شود، واقع در یک دولت متعاقد باشد». این کنوانسیون همچنین بر اعتبارات اسنادی تجاری نیز قابل اعمال است، مشروط بر اینکه طرفین صریحاً مقرر نمایند که اعتبار مشمول آن است.

کنوانسیون آنسیترال راجع به ضمانت نامه های مستقل و اعتبار نامه های تضمینی^۲ از روی یو.سی.پی و قواعد متحدالشکل ضمانت نامه های عندالمطالبه الگوبرداری شده، اما از این حیث با آن دو متفاوت است که هم یو.سی.پی و هم قواعد متحدالشکل ضمانت نامه های عندالمطالبه از سوی اتاق بازرگانی بین المللی به عنوان قواعد اختیاری یا گونه ای خود تقنینی، تدوین شده اند، حال آنکه کنوانسیون راجع به ضمانت نامه های مستقل و اعتبار نامه های تضمینی توسط کمیسیون ملل متحد برای حقوق تجارت بین الملل (آنسیترال) به عنوان یک قانون یکنواخت یا رسمی برای کشورهایایی که آن را می پذیرند، تدوین شده است.

۲-Uniform Rules for Demand Guarantees. (ICC Publication)

۳-U.N Convention on Independent Guarantees and Standby Letters of Credit. (UNCITRAL Convention)

فصل اول:

کلیات مربوط به اعتبارات اسنادی

همانطور که قبلاً توضیح دادیم مشکلات متعددی در زمینه معامله بین‌المللی وجود دارد. زمان بین بارگیری کالا به خارج از کشور و رسیدن آن به مقصد تعیین شده، به همراه مشکل فقدان آشنایی به عادات و رسوم وقوانین، مفهومش این است که زمان پرداخت که بین خریدار و فروشنده توافق شده است می‌تواند در هر نقطه‌ای بین تاریخ امضاء قرارداد بیع و تاریخ بعد از تحویل کالا به خریدار باشد. فروشنده ممکن است صددرصد قیمت کالا را از پیش بخواهد یا حداقل خواستار اینگونه پرداخت باشد که بهترین روش برای فروشنده شده است. اما مفهومش این خواهد بود که خریدار باید به فروشنده در تحویل کالا به همان صورتی که توافق شده است اعتماد کند و اینکه خریدار مهیاست که شاید مبلغ کالا را قبل از تحویل کالا پیش پرداخت کند.

البته خریدار نیز ترجیح می‌دهد که قیمت کالا را بعد از حمل و تحویل پرداخت کند، شاید به این منظور که درآغاز کالا را به فروش برساند و با درآمد آن قیمت کالا را به صادر کننده بپردازد. گسترش زمان اعتبار مفهومش اعتماد قابل توجه به خریدار توسط فروشنده است، این در صورتی است که فروش بر اساس روش حساب باز باشد یا به خریدار اعتماد شود که برات را در سر رسید آن پرداخت کند. اجازه دادن اعتبار طولانی به خریداران خارجی سرمایه‌گذاری صادر کننده را معطل می‌کند در صورتی که وی می‌تواند این سرمایه را به طور مفیدی مورد استفاده قرار دهد بنابر این پرداخت از پیش مطمئن‌ترین روش پرداخت برای صادر کننده است و پرداخت بر اساس حساب باز کمترین اطمینان را برای وی ایجاد می‌کند.

در این میان اعتبار اسنادی روش پرداختی است که اطمینان بیشتری برای فروشنده در پرداخت ایجاد می‌کند. این اعتبارنامه به وسیله بانک خریدار با توجه به درخواست خریدار صادر می‌شود. اعتبار اسنادی در واقع یک تضمین مشروط پرداخت به وسیله بانک خریدار است. این تضمین مشروط به این است که صادر کننده به شرایط معین (همچون تاریخ حمل و بارگیری کالا و بارگیری متناسب و معقول) در قرارداد اصلی خرید و فروش عمل نموده و اسناد منطبق با شرایط قرارداد L/C را به بانک ارائه نماید.

لذا سیستم اعتبار اسنادی در رابطه با صادر کننده (فروشنده کالا) و همچنین وارد کننده (خریدار کالا) دارای مزایایی می‌باشد. این مزایا در ارتباط با صادر کننده عبارتند از:

اولاً - پرداخت توسط بانک در کشور خودش صورت می‌گیرد.

ثانیاً - قدرت و توانایی برای تحصیل پرداخت فوری بعد از بارگیری کالا ایجاد می‌گردد.

ثالثاً - از طریق بانک می‌تواند توصیه‌های حرفه‌ای دریافت کند و از معاضدت و همیاری آن بهره‌مند شود.

در رابطه با وارد کننده یا خریدار خارجی عبارتند از:

اولاً - توانایی بررسی کردن اینکه صادر کننده به شرایط مشخص بارگیری عمل کرده است یا خیر فراهم می‌شود. این توانایی به وسیله تفحصی که بانک از اسناد تجارتي مشخص می‌کند حاصل می‌گردد نه اینکه خودش این بررسی را انجام دهد.

ثانیاً - وقتی که وارد کننده / خریدار پرداخت فوری بعد از بارگیری را تامین می‌کند می‌تواند از بانک اعتبار بگیرد.

ثالثاً - توانایی بر اصرار کردن بر اینکه بارگیری کالا در خلال یک زمان معقول یا سر موقع صورت می‌گیرد که این توانایی به وسیله زمان محدودی که برای اعتبارنامه بانک (L/C) قرار می‌دهد حاصل می‌گردد.

رابعاً - بهره‌مندی از توصیه‌های کارشناسان و معاضدت و حمایت سیستم بانکی

بخش اول - تاریخچه، تعریف و انواع اعتبارات اسنادی

گفتار اول - تاریخچه و منابع اعتبارات اسنادی

قدمت صدور اعتبارات اسنادی احتمالاً به قرن چهارم قبل از میلاد و تمدنهای یونان باستان می‌رسد و بعد از آن در دوران امپراطوری روم، به بانکداران لمباردی^۱ تسری یافت.^۲

به طور کامل واضح نیست که اعتبارات اسنادی از چه زمان شکل امروزی را به خود گرفته است. با این همه، ظاهراً بیشتر نویسندگان اتفاق نظر دارند که اعتبارات اسنادی کنونی در حدود اواسط قرن نوزدهم پدید آمد. اعتبارات اسنادی پس از جنگ جهانی اول به نهایت کمال رسید. عواملی چند به کاربرد روز افزون و شکل گیری اعتبار اسنادی در آن زمان کمک کرد: ۱- رشد بالای تجارت جهانی ۲- نوسانات در ارزهای خارجی ۳- بی ثباتی در اقتصاد کشور ۴- ورود افراد کلاه بردار در معاملات تجاری ۵- وجود یک سیستم بانکی معتبر در سرتاسر جهان.^۳

بعلاوه، صادرکنندگان آمریکای شمالی با اتکا به اعتبارات اسنادی گشایش شده توسط بانکهای اروپایی کالای مورد نیاز تجار اروپایی را به آنجا صادر می‌کرده اند. با توسعه تجارت بین المللی، اتاق بازرگانی بین المللی در صدد وضع مقررات جامعی در مورد اعتبارات اسنادی در می‌آمد.

این مقررات اولین بار در سال ۱۹۳۳ در هفتمین کنگره اتاق بازرگانی بین المللی تدوین شد و از آن به بعد کشورهای زیادی رسماً مقررات آن را پذیرفتند.

پس از آن هم به واسطه توسعه عملیات اعتبارات اسنادی و به منظور تامین پیوستگی کشورهای که تا آن وقت مقررات یکنواخت را قبول نکرده بودند لزوم تجدید نظر مجدد در مقررات مزبور احساس شد و از این رو در سال ۱۹۵۱ در سیزدهمین کنگره اتاق بازرگانی در این مقررات تجدید نظر به عمل آمد.

اما بر اساس همین فکر اتاق بازرگانی بین المللی متن تجدید نظر شده جدیدی را آماده کرد و آن را جهت قبولی تقدیم مقامات بانکی کشورهای مختلف نمود و به دنبال آن توصیه کرد که باید تا آنجا که ممکن است بانکها به طور متحدالشکل این مقررات را از اول جولای ۱۹۶۳ به مورد اجرا بگذارند.

آنچه در تجارت همواره مد نظر بوده و همیشه نیز مطرح خواهد بود شهرت و خوشنامی طرف معامله است و از آنجا که بانکداران گشاینده اعتبارات اسنادی، تعهد مشروط پرداخت وجه در مقابل تحویل اسناد حمل مطابق با شرایط اعتبار میان خریدار و فروشنده را به عهده دارند و در صورت بروز مشکل در این اسناد و یا پرداخت باید با توجه به عامل خوشنامی خود بطور مقتضی پاسخگو باشند. نیاز به تدوین مجموعه‌ای از مقررات حاکم بر اعتبارات اسنادی که پاسخگوی نیازهای اقتصادی و تجاری جامعه بین‌المللی باشد احساس می‌شد. از این جهت مقررات متحد الشکل اعتبارات اسنادی رفته رفته تکامل پیدا کرد و با توجه به تحولات حمل و نقل کالا و گسترش روز افزون حجم معاملات جهانی و انقلاب در ارتباطات الکترونیکی که در سالهای اخیر

۱-Lombardy

۲- محسن، محبی، جنبه های حقوقی اعتبارات اسنادی بانکی از نظر مقررات متحدالشکل اعتبارات اسنادی و حقوقی ایران، جزوه پلی کپی شده، دفتر خدمات حقوقی بین المللی، سال ۷۴، صفحه ۵.

۳- گائویکس یانگ، روس پی. بوکلی، ترجمه ماشاء... بناء نیاسری، «ماهیت حقوقی ویژه و منحصر به فرد اعتبارات اسنادی: منشاء اعتبارات اسنادی و منابع آن. مجله حقوقی دفتر خدمات حقوق بین الملل، شماره ۳۵، ص ۳۲۰.

جایگزین بعضی از مکاتبات گردید، اتاق بازرگانی بین المللی در سال ۱۹۸۳ مقررات متحد الشكل اعتبارات اسنادی تدوین شده در سال ۱۹۷۴ را مورد بازنگری مجدد قرار داد.^۱

حاصل این بازنگری تدوین مقررات متحد الشكل اعتبارات اسنادی نشریه شماره ۴۰۰ اتاق بازرگانی بین المللی است. پس از ده سال اجرای مقررات UCP-400 با ملاحظه آراء، نظرات و رویه های دادگاه های بین المللی، تحولات تکنولوژیک در بانکداری و حمل و نقل و صنایع دیگر، مقررات نشریه شماره ۴۰۰ اتاق بازرگانی در مورد اعتبارات اسنادی مورد تجدیدنظر واقع و با تصویب متن نهایی مقررات متحد الشكل اعتبارات اسنادی تجدیدنظر سال ۱۹۹۳ در ۱۰ مارس توسط کمیسیون بانکداری ICC به بار نشست و مقررات جدید تحت عنوان UCP-500 پس از تأکید کمیته اجرای اتاق بازرگانی بین المللی از اول ژانویه ۱۹۹۴ آماده اجرا گردید که در حال حاضر مقررات مزبور (UCP-500) مورد عمل جامعه تجاری بین المللی است.^۲

در ایران تا سال ۱۳۵۵ بعضی از بانک های کشور منفرداً به مقررات مذکور ملحق شده بودند ولی در سال ۱۳۵۵ مقررات اصلاحی UCP به تصویب کانون بانک های وقت ایران رسید و کانون مذکور الحاق دسته جمعی کلیه بانک های کشور به مقررات UCP اصلاحی ۱۹۷۴ را رسماً به اتاق بازرگانی بین المللی اعلام نموده است.^۳

گفتار دوم - روش های پرداخت ثمن در تجارت بین الملل

در این مبحث به طور مختصر روش های متفاوت پرداخت قیمت کالاهایی که یک خریدار خارجی از کشور دیگری به غیر از کشور متبوعش خریداری کرده است و در همین زمینه ترتیبات مالی را که بین بانکها برای چنین پرداخت هایی وجود دارد متذکر می شویم. وقتی صادر کننده ای کالاهایی را به یک مشتری در کشور خارجی می فروشد انتظار دارد که قیمت آن به وی پرداخت گردد و چنانچه این پرداخت هرچه سریعتر صورت گیرد برای وی ایده آل خواهد بود. بر همین مبنا روش های گوناگونی بین خریدار و فروشنده ای که در دو کشور متفاوت زندگی می کنند رایج گردید. اما همان طور که قبلاً اشاره شد در معاملات بین المللی خطرات ذیل وجود دارد:

۱- زمان و بعد مسافت: اینکه اگر خریدار قیمت کالا را تا زمان وصول کالا پرداخت نکند فروشنده باید برای مدت طولانی صبر کند. البته می شود که خریدار قیمت کالا را زودتر پرداخت کند لکن باید مطمئن شود که مال و کالا از حیث حقوقی به وی تعلق پیدا کرده است.

۱- تحلیلی بر مقررات اعتبارات اسنادی (UCP-500) و کاربرد آن در معاملات اعتبارات اسنادی. انتشارات کمیته ایرانی اتاق بازرگانی بین المللی. چاپ اول. ۱۳۷۱.

۲- مقررات متحد الشكل اعتبارات اسنادی (UCP-500). انتشارات کمیته ایرانی اتاق بازرگانی بین المللی. چاپ سوم. تابستان ۱۳۷۷.

۳- در مورد نحوه الحاق بانکها به مقررات (UCP-500) چنین آورده شده است: «بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران این موضوع را طی بخشنامه ۶۰/۱۵۸۵ مورخ ۱۳۷۲/۸/۸ از طریق ادارات خارجه/ امور بین الملل بانکها به کلیه شعب ارزی ابلاغ نموده است. در بخشنامه ی مزبور تصریح شده است اعتبار اسنادی که از تاریخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۱ به بعد افتتاح می گردد بایستی به مقررات مندرج در نشریه شماره ۵۰۰ فوق الذکر اشاره شود.»